

SIDE 3: MENINGER

Kronikk og debatt
side 19 til 21

Nye ideer er det som driver økonomien og historien fremover.

Idé-ismen

Erik S. Reinert
KRON OG MYNT

Kapitalismen ble ikke til ved at steinalderfolk begynte å selge aksjer til hverandre mens de hausset opp prisene på boligkuler. Kapitalismen er et produksjonssystem som oppstod etter at stadig nye ideer om teknologi og produksjon hadde brakt menneskene videre fra steinalder gjennom bronsealder og jernalder helt til de industrielle revolusjonene. Kapitalismens største teoretiker og historiker, Werner Sombart, forteller oss at kapitalismen har tre hovedelementer:

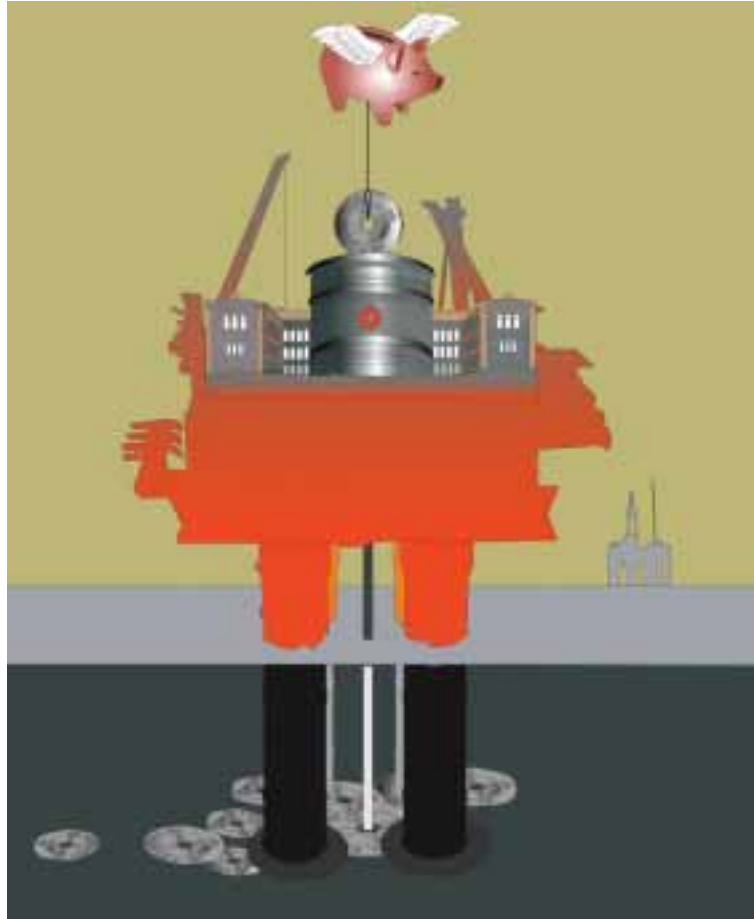
1. Entreprenøren, det vil si personen eller institusjonen som bringer ny kunnskap (invenjeringer) inn i økonomien i form av nyskaping (innovasjoner).
2. En aktiv stat (som blant annet sørger for kunnskapsproduksjonen og andre nødvendige støtteinstitusjoner), og
3. det Sombart kalte «industrialismen», selve det tekniske produksjonsapparatet.

Det som driver økonomien og historien fremover er altså de nye ideene. Som en gang hele akse fra venstre til høyre, representert ved Marx og Schumpeter, var helt enige om: kapitalen *i seg selv* er helt verdiløs. Uten nye ideer hadde all verdens kapital ikke brakt steinaldermenneskene videre. Hvis systemets egentlige drivkraft er nye ideer som fører til ny teknologi, nye produkter og nye organisasjonsformer, hvorfor kaller vi det da kapitalisme og ikke, for eksempel, idéisme, som fokuserer på systemets egentlige drivkraft?

Vellykket idéisme fører til opphopning av fortjeneste og kapital, og faren ved en slik opphopning av kapital er at den kan ødelegge, istedenfor å forsterke, det produksjonsapparatet som opprinnelig skapte verdiene. Nasjoner og imperier forfaller vanligvis i en sekvens der produksjonsmakten forfaller lenge før finansmakten. Faren for dette er særlig stor når kapitaloppbyggingen skjer «ufortjent», som manna fra himmelen.

Det var slike mekanismer den norske sosialøkonomen Johan Seland mente da han i oljealderens begynnelse advarte oss mot faren for en «kuwaitisering» av Norge. Det er en viss fare for at vi blir et land av det som nedvurderende ble kalt «kuponklippere», en nasjon som lever av passive finansinvesteringer.

Vi har stadig en debatt som går på «bruk» av petroleumsformuen. Den viktigste debatten, som sjelden dukker opp, er hvorledes petroleumsformuen *investeres*. Bak opprettelsen av oljefondet ligger det en virkelighetsforståelse der den borgerlige sparedyd for å sikre konsum i alderdommen – pæ'eng på bok – er blitt tatt i bruk som om denne samme logik-

«Uten nye ideer hadde all verdens kapital ikke brakt steinaldermenneskene videre»

ken kunne overføres direkte fra personnivå til nasjonnivå. Det kan synes som om vi bent frem har misforstått kapitalismen og internalisert den forståelsen Schumpeter ironisk betegnet som «det banale syn at det er kapitalen i seg selv som er kapitalismens drivkraft».

Kapitalismens dynamikk består av en verdikjede som begynner med kunnskapsproduksjon, og konkretiseres der de som samler på kunnskap møter dem som samler på kapital, og som tilfører ideene ikke bare kapital, men også erfaring om forretningsdrift og aktivt eierskap. I de siste tiår er kapitalismens verdikjede blitt mer komplisert, det kreves forskningskapital, såkornkapital, inkubatorer (innovasjonsmiljø, egentlig «klekkeri») og toleranse for stor risiko. I tillegg trengs det en effektiv infrastruktur som holder kostnadene – og dermed inflasjonen – nede. Norge investerer altfor meget av petroleumsformuen i det aller siste ledet i denne verdikjeden, i internasjonale finansmarkeder som stadig får et økende preg av ikke-bærekraftige pyramidspill. Dette statlige spillet har også sin privatøkonomiske parallell i at norske husholdninger får altfor små insentiver til å in-

vestere i produksjonsøkonomien, og isteden driver «pyramidspill som attåtnering» gjennom den ikke-bærekraftige økningen i boligprisene.

Norge investerer mindre i forskning enn våre nordiske naboer, vi har færre aktive produksjonskapitalister, og vi er mindre flinke enn andre til å koble den kunnskapen vi produserer til slike kapitalister, for eksempel gjennom inkubatorer. Grunnen til dette er at vi har godtatt en påstand om at investering i ny kunnskap skaper inflasjon. Dette er feil: ny kunnskap skaper stort sett lavere priser (deflasjon).

Vår første Nobelprisvinner i økonomi, Ragnar Frisch, hadde rett: «Sparing for et enkelt individ og for samfunnet som helhet er to helt forskjellige ting. De burde egentlig ikke betegnes med samme navn, det virker bare forvirrende. Det er bare ved en *produktiv* foranstaltning at samfunnet som helhet kan få i stand en sparing». Fordi den typen økonomisk teori som lå til grunn for dette utsagnet er forlatt, får dette helt essensielle budskapet i dag alt for liten gjennomslagskraft i debatten om hvordan petroleumsformuen investeres.

Erik S. Reinert, siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (Noriss).
ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.okonominettverket.no.

PÅ TEPPE

Støv på hjernen

Norsk Tipping må tåle kritikk for å holde seg med ledere og ansatte som ikke ser forskjell på selskapets penger og sine egne.

– **Først skal vi rydde opp, så får vi ta oppvasken etterpå**, sier Styreleder Sigmund Thue til NRK.

Etter alt hagearbeidet hos avgåtte leder Reidar Nordby jr., trodde vi Norsk Tipping allerede hadde sprengt husholdningsbudsjettet.

Ekstra Terra Nord

Finleser dokumenter

Terra-nytt: **Bondefangeri, bygdetullinger, letturte nordlendinger. Det har ikke manglet på idiotframstillinger av kommunene. Og ordfører Kjell-Idar Juvik begynner å bli møkk lei dem alle**, kan Rana Blad melde.

Det vites p.t. ikke om ordfører Krøvel Velle-Voll i Valle også er innblandet i Terra-saken.

På sporet

Apropos bondefangeri: Nationen melder bestyrtet om opprivende scener i distriktta:

Jages av aggressiv elgku Vi foreslår at elgku settes inn i jakten på de forsvunne Terra-pengene.

Fat check

En overvektig franskmann måtte betale for to flyseter da han skulle hjem fra ferie. Han saksøkte selskapet, og fikk medhold, melder Dagbladet, under overskriften **Fet flypassasjer får erstatning**.

La oss håpe erstatningen også ble diger.

Kinky

Kosmetikkarvingen Celine Midelfart skal ha innledet et nært forhold til John Fredriksens høyre hånd, melder NA24.no. Dessa rikingane.